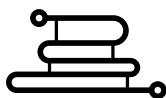

Biblioteka
NASLIJEĐE

TIM press

Biblioteka
NASLIJEĐE

Sylvain Tesson
ZAJEDNO S VILAMA

Naslov izvornika
Avec les fées

Copyright © Éditions des Équateurs / Humensis, 2024.

© za hrvatsko izdanje:
TIM press d.o.o., Zagreb
tim.press@tim-press.hr
www.tim-press.hr

Sva prava pridržana.

ISBN 978-953-369-059-9

Cet ouvrage a bénéficié du soutien des Programme d'aide
à la publication „A. G. Matoš“ de l'Institut français de Croatie.
Ova knjiga je objavljena uz potporu Programa pomoći izdavaštvu
„A. G. Matoš“ koju dodjeljuje Francuski institut u Hrvatskoj.

Sylvain Tesson

Zajedno s vilama

S francuskoga prevela
Dubravka Celebrini

Zagreb, 2025.

SADRŽAJ

Predgovor	9
I. U Španjolskoj	11
II. U Bretanji	25
III. U Engleskoj	71
IV. U Walesu	87
V. U Irskoj	113
VI. U Škotskoj	157
VII. Povratak	189
O autoru	199

Za KVO: Karijatidu, Vestalku, Odalisku

Ali mi nemamo pravo preozbiljno shvatiti igru
koju igramo.

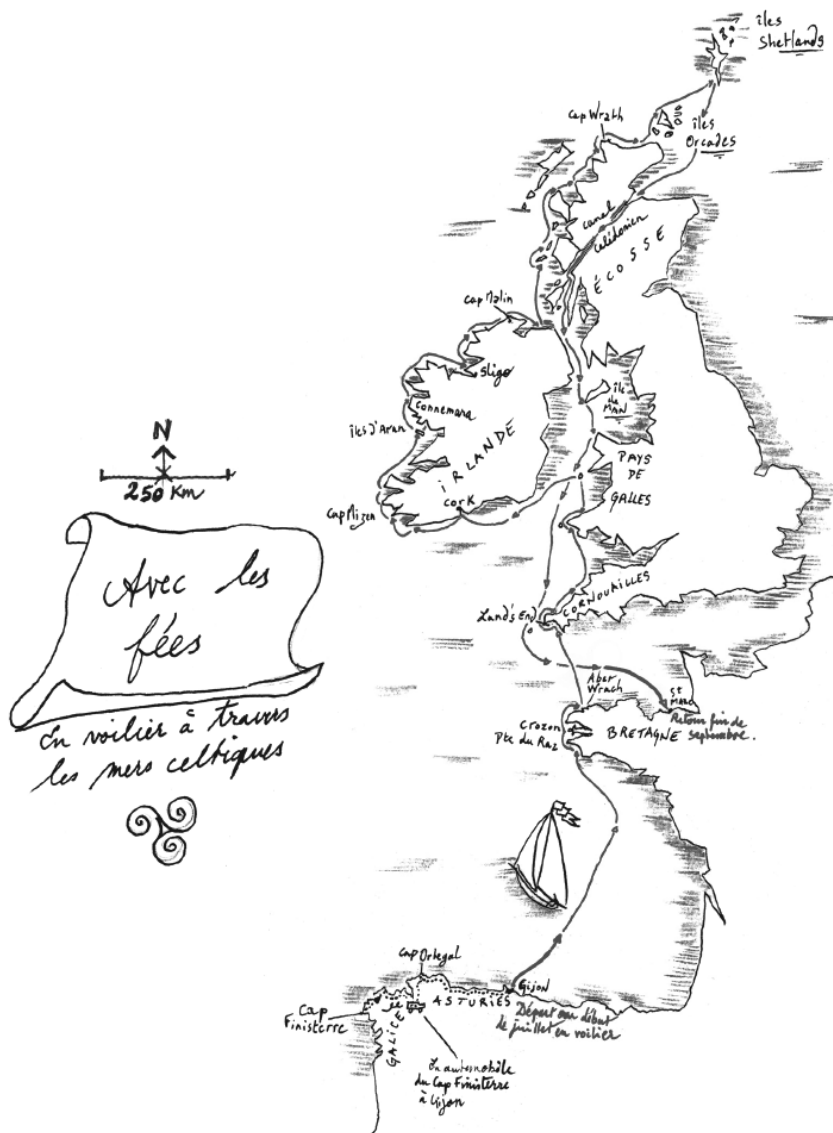
Walter Scott, *Ivanhoe*

Bogovi su otišli i sve što je bilo lijepo, sve što je
bilo plemenito, odnijeli su sa sobom.

Schiller, *Filozofske pjesme*

Ispunite se onim što je izvjesno: sve što postoji,
sve je poput uspavane pjesme i čeka samo prolazak
pogleda dovoljno čistog da ponovno oživi.

Joë Bousquet, *Pisma mladoj djevojci*

Avec les fées – En voilier à travers les mers celtiques – Zajedno s vilama – U jedrilici preko keltskih mora; Îles Shetlands – Shetlandsko otočje; Îles Orcades – Otočje Orkney; Cap Wrath – Rt Wrath; Canal Calédonien – Kaledonijski kanal; Écosse – Škotska; Cap Malin – Rt Malin; Sligo – Sligo; Connemara – Connemara; Îles d'Aran – Aransko otočje; Cap Mizen – Rt Mizen; Irlande – Irska; Île de Man – Otok Man; Pays de Galles – Wales; Cornouailles – Cornwall; Land's End – Land's End; Aber Wrach – Aber Wrach; Crozen – Crozen; Pte du Raz – Vrh Raz; Bretagne – Bretanja; St Malo – Saint-Malo; Cap Ortegal – Rt Ortegal; Cap Finisterre – Rt Finisterre; Galice – Galicija; Asturies – Asturija; Gijon – Gijon; En automobile du Cap Finisterre à Gijon – Automobilom od rta Finisterre do Gijona; Retour fin de Septembre – Povratak potkraj rujna; Déput ou début se juillet en voilier – Polazak jedrilicom početkom srpnja.

PREDGOVOR

Počinjalo je ljeto kad sam krenuo u potragu za vilama na atlantskoj obali. Ne vjerujem u njihovo postojanje. Nijedna ljepokrila djevojka ne leti u baletnoj suknjici ponad zdenaca. Svijet se ispraznio od njihove prisutnosti. U 12. stoljeću ljudi su hodali posred priviđenja.

Jedan blijedi Belgijanac, Maeterlinck, kazao je ovo: „Ljudi su jako neobični... Otkako su vile umrle, više ništa ne vide i nimalo ne dvoje.“

Riječ *vila* znači nešto drugo. To je svojstvo zbilje koje se otkriva raspoloživošću pogleda. Postoji način da se uhvati svijet i u njemu otkrije čudo. Odras sunca na moru, drhtaj vjetra u lišću hrasta, krv na snijegu i rosa posuta po krznu zvijeri: tu su vile.

Svijet gledamo s poštovanjem. Pojavljuju se. Odjednom, neki znak. Ljepota nekog oblika za-bljesne. Tom blijesku dajem ime vile. Naravno, ako se nalazimo uz rub morskog grebena na zapadu, ondje gdje sunce pada u prijateljski ocean, umorni od toliko toga što smo vidjeli, vile imaju više izgleda da se pojave, jer je krajolik bolno prostran i zaštićen svojom ljepotom.

Obalni pojas ide od španjolske Galicije pa do škotskog Shetlanda, nakostriješen od žutilovke, zasoljen prskanjem valova, pod nadzorom galebova. Cerekaju se kad vide more kako se dolje pjeni.

Svake večeri sunce je umiralo na rubu tog balkona. Povjesničari raspravljaju mogu li Keltima nazvati plemena koja su nestajala na balustradi.

Budući da dan ovdje ide svome kraju, taj sam rub od joda i granita povezao s domovinom mrtvih stvari (najljepših), vile su se zasigurno uvukle u te krajeve, na pregibu zemlje, svjetlosti i mora.

Visovi Galicije, Bretanje, Cornwalla, Walesa, Otoka Mana, Irske i Škotske oblikovali su luk. Morskim putem ću povezati te razmrvljene komadiće. Bili smo sigurni da ćemo na toj krivulji uhvatiti čaroliju dok se pomalja.

Jedrilica duga petnaest metara čekala me u luci Gijón. Na njoj su dva prijatelja, Arnaud Humann i Benoît Lettéron, pripremala opremu. Plovit ćemo prema sjeveru, prolazeći ispred visova na kojima su stare prisutnosti svake večeri potvrđivale odlazak sunca.

Budući da je na ovaj svijet strojeva i bankara pala noć, dao sam si tri mjeseca da pokušam vidjeti. Otputovao sam. *Zajedno s vilama.*

I.
U ŠPANJOLSKOJ

Blokovi Stonehengea savršen su primjer očuvanja jednog trenutka u priči. Sagrađeni tajanstvenom indoeuropskom energijom, ti su megaliti nadahnuli legende o keltskim divovima, potaknuli kasnu kreaciju Merlina, služili kao temelj bretonskog preporoda, a onda se smjestili u pjesme iz 19. stoljeća. Njihova je sjena nastavila privlačiti mlade othranjene na globalnoj glukozu, u kojoj su se miješali Pachamama, leteći tanjuri i zvukovi *hard metal* bendova. Velika planetarna kaša imala je svoj hram. Petnaest metara visok.

Vezu među epohama smještam u krajolik. Pet je tisućljeća povezivao dolmene s neovisnošću Irske, preko potrage za gralom. Ta su poglavlja sadržavala istu oceansku esenciju. Ta je geografija odzvanjala trajnim nasrtajima: valova na grebene, ptica na stijene, vjetra na kopno, trave na ograde, kose na ramena, konja na šume, vitezova na turnire, duhova na duše i bršljana na ruševine. Zapad je nasrtaj.

A iz promatranja tih valova nastao je titraj. Ista je harfa dala život civilizaciji slagača kamena, društvu ratobornih kovača, klanovima malih seoskih gospodarstava, kršćanskim kraljevstvima i industrijskim protestantskim društvima. Vrijeme je vezalo čvorove. Krajolik je osiguravao čunak. Stroj za tkanje zvao se povijest. Tkanina je bila priroda. Pjesnik je

skicirao završni motiv. „Na kraju ništa ne prolazi osim prolaznika“, zaključio je Aragon. Sve prolazi i sve se briše osim pjesme, odgovorilo je more.

Onda je vjetar ojačao, moja straža je završila, probudio sam Benoîta, zora je svanula, sve je počelo stvarati bezumnu buku. Pojavio se otok Skomer i Humann zajedno s njim, koji se kao svakog dana potrudio napeti užad na čamcu da ne odleti zajedno s galebovima u nebo.

Obilje

Brod je pucketao. More je bilo prošarano valovima. Spustili smo jedra, brod se i dalje naginjao; usporavali smo pa ubrzavali. Plovili smo uz rub grebena prema sidrištu na sjeveru. Vrh otoka razotkrio se u magli. Prisjetio sam se ilustracija brodoloma iz Hetzelovih izdanja Julesa Vernea.

Vrhovi su bili načičkani tornjićima. U stijenama su se otvarale špilje. Biljne su se struje brončano prelijevale preko srušenih vulkanskih stupova. U keltskom imaginariju, raj se nalazi na otoku, kao što je Arturov Avalon. Svakom otoku njegovo biće. Mrtvi se ondje povlače. Imaju vječnost da ga obiđu. Za sada smo bili živi, odnosno posve mokri.

Podno stijena, gnjurci vrebaju, blizu uzburkanih valova. Njihova su jata znala podrhtavati od naglih grčenja. Odjednom bi tisuće ptica letjele oko nas. Tupici su nestajali, burnice zaranjale. Jedan je galeb preletio. Galebovi su izgledali uznemireno (hoće li biti dovoljno ribe?). Tuljani uvaljani u morsku travu prisustvovali su gozbi: *fat pride* među morskim algama. Tuljan, za razliku od Engleskinje, ne pokušava smršavjeti prije ljeta.

Na tresetištima iznad sela Portnooa, močvarni je otok zaklonio bedem. Kružna ruševina potjecala je iz željeznog doba. Koji li je vladar kružio oko te utvrde, razbijajući glavu pitanjem smrti? Kako ne postati Hamlet u tim močvarama? Opustošeni plato najavljivao je ledine na sjeveru, sjajni spužvasti svijet. Tamo, u staroj Kaledoniji, postojao je krajolik tuge i ljepote.

Ništa se ondje tisućljećima nije promijenilo. Samo se vjetar ponekad okretao.

U malu luku Buncranau stigli smo prije oluje. Benoît je pazio na uzak prolaz. Na radiju, čovjek koji nas je trebao navoditi govorio je nejasnim glasom.

„Dubina?“ nervirao se Benoît.

„Nije važno, muljevito je!“ odgovorio je čovjek.

Zvao se Grant, bijaše on poput bačve crvena lica, silno veseo, pun viskija, potpuno ravnodušan prema onome što se događa na pontonima. Odveo nas je u tavernu gdje smo ga ponudili pićem u čast umijeća što ga nije briga ni za što, to ga je usrećilo.

Sutradan u Malin Headu, sjevernom vrhu Irske, more je hipnotiziralo ljude. Prije nego što smo dospjeli do ruba grebena, ugledali smo ga kako se pojavljuje, živahno. Disalo je, bila je to mijena od kretanja u odmoru.

Imao sam antologiju engleske poezije u izdanju Pléiadea. Ta debela crvena knjiga služila mi je kao oslonac za glavu kad sam spavao na slanoj

travi. Mekana koža i stranice od biblijskog papira nabubrene od soli pretvorile su je u jastuk. Pjesme su osiguravale razgovor nakon buđenja.

Jedna Wordsworthova pjesma objašnjavala je more.

On, pjesnik planina, izletnik po škotskim pustopoljinama, shvatio je da je priroda naziv za jedinstveni val.

Kao mladić, gledao je svijet kako se lomi, zaslijepljen raznolikošću. Ovdje stijena, ondje cvijet, oblak, šuma.

Kasnije je naučio slušati „tužnu i mirnu harmoniju čovječanstva“. Otkrio je „uzvišen osjećaj nečega blisko pomiješanog s cjelinom“.

Prestao se zanositi pojavama. Tražio je apsolut. Nije li nalazio samo forme?

Onda je sve postalo jedinstveno u njegovim očima. Kao u mojima, jutros, na rtu Malinu.

More, koje spaja, unosilo je u moje srce osjećaj jedinstva.

Spustio sam se na litice i došao do otočića odvojenog od grebena dubokom, metar širokom pukotinom. Dugo sam vremena, kao i svako nezaitno dijete, obožavao procvat. Priroda je obilovala blagom. Ljudska mašta ne bi mogla zamisliti ni djelić toga. Oko ga se nauživalo. Ruka ga je grabila. Svijet bijaše kabinet zanimljivosti!

Studirao sam prirodne znanosti kako bih naučio nazive kamenja, uši i pokazao svoje divljenje prema klijanju. Nazvati imenom ono što

obožavate predstavlja mali znak pristojnosti u vrtu svijeta. Na svojim sam putovanjima slavio raznolikost mozaika. Oduševljavao sam se inventivnošću života. Istim su čudom nastali kukac i kondor.

Tog jutra, nakon Wordsworthovih stihova, ukazalo mi se jedinstvo. U početku je nastao val. On se odrazio u tijelu. Pojavila se vrtoglavica. Jack Kerouac nazvao je *satori* to moralno iskustvo pojačano fiziološkim učinkom. Drugo objašnjenje, kaže Humann: „Nisi ništa jeo od jučer u podne.“

Manje formi, više jedinstva. Manje pojava, više apsoluta. Manje stvorenja, više stvaranja: je li to prelazak s vile na vilinsko?

Avaj, osjećaj jedinstva svijeta ucijepio je njegovu melankoliju. Nakon što shvatimo načelo jedinstvenog vala, treba prihvatiti njegov lom. Razveselio nas je harlekinski ogrtač svijeta, kaleidoskop živih formi. A mi, djeca sanjari, kao da smo posvetili život prekapanju po detaljima. Sada nas ta blistavost rastužuje. Jer su vlastitosti proglasile kraj jedinstva. Rasti znači shvatiti trijumf dijelova nad cjelinom. Tada, poput Lawrencea od Arabije, koji se probudio iz sna, šapćemo: „I saznah koliko tužan bijah.“

Smrt

U Invernessu, Benoît je raširio kartu na brodomskom stolu. „Umjesto da oplovimo sjeverni rt Škotske, presijecimo Kaledonijskim kanalom. Prijeći ćemo Highlands s istoka na zapad preko kanala i izići s druge strane.“ Povezujući prirodna jezera, Škoti su dovršili kanal za dvadeset godina, na početku 19. stoljeća. Prolaz povezuje Sjeverno more sa Škotskim, u dužini od sto kilometara. Osnovni plan: od mora do mora, brodom, kopnenim putem. Poslušali smo Benoîta.

Četiri dana brod je klizio uz liniju stabala. Prizor jarbola koji izlazi iz borove šume. Duž kanala, inženjeri i mornari osmislili su jasnu, ozbiljnu geografiju, uređenu metronomom brana.

Satima smo čekali da se napune ustave, pronalazili mirna svratišta pa opet klizili uz stabla. Čaplje su se sklanjale. Sve je bilo ravno i blago. Prošli smo pored zamka kraj kojeg su stražarili jeleni.

Jedrilicu sam slijedio na biciklu, po putovima gdje su kosine pustopoljina završavale u crnim jezerima. Granitni grebeni, izglađeni ledenjaci, nosili su ruševine dvorca. Ponekad se kanal

otvarao prema jezeru. Svjetlost bi se rasplinula, a pramac podrhtavao tražeći šire vode.

U nekom baru, stara je dama kazala: „Kraljica? Nismo ni znali koliko smo je voljeli.“ Mogli bismo ih smatrati grotesknima, te smiješne starce i njihovu sladunjavost. Smrt kraljice ih je rastužila. Odsutnost mita bila je naša francuska nesreća, nama koji smo ubili misterij.

Oporavili su se okrunivši Karla.

A mi ćemo nastaviti mrziti jedni druge. U ime jednakosti, Francuzi su sami sebe osudili na gubitak zajedničkih titraja. Osjetivši olakšanje jer ništa nije iznad nas, zadovoljavamo se time da nam sve bude slično.

Te je večeri u *pubu* na televiziji bio prijenos kraljičina pogreba. Svi su plakali uz svoje pivo. Vidjeli smo Karla, ružnog ali ozbiljnog. Istočnjački duh rađa se iz dima svjetiljke. Kralj izvire iz naroda. Profano se podređuje svetom. Sveto uzdiže profano. Onda podanici štiju ono što ih pojedinačno nadmašuje, ali kolektivno iz njih proizlazi.

Elizabetin pogreb trajao je satima. Francuska je otkrila Engleze naklonjene pred kraljem koji se klanja pred Bogom. To je izazvalo zaprepaštenost. Francuz se nikada ne klanja.

Istina

Onda je stigla crvenokosa djevojka sedefaste puti. Fizički je izgledala kao sa slike Rossettija, predrafaelitskog slikara koji je muzejima podario tužne djevojke bakrenih kosa, svijetlih očiju i sedefaste puti. Čak su i njezini pokreti, spori i ukočeni, mirisali na srednji vijek. Silazila je s broda, naginjući se u neuravnoteženosti poput ranjene košute. Da je pala preko palube, ostavila bi snažan dojam poput Ofelije s jezera koja nestaje u kapljicama vode.

Pozvao sam je na brod. Krenula je iz Pariza, na brod se ukrcala u Invernessu i sišla s njega na kraju kanala, u Fort Williamu. Između to dvoje, u tišini, prateći usnuli tok, zastajali smo u obiteljskim pansionima koji su cvjetni uzorak na tkaninama preuzeli od gospođice Marple, dok je zapanjujuća drvenarija podsjećala na *Psiho*.

Voljeli smo se na krevetima s oprugama, prekrivenima šarenim perinama. „Svatko nalazi radost s drugim“, napisao je Chrétien de Troyes, opisujući masne šale vitezova s damama. Taj eufemizam iz 12. stoljeća odgovarao je našim jutrima na kanalu. Ali sustavno, dok